

Dikizleme Günlüğü: Kendimizi ve Komşularımızı Gözetlemeyi Niçin Bu Kadar Sevdik?

Dikizleme Günlüğü: Kendimizi ve Komşularımızı Gözetlemeyi Niçin Bu Kadar Sevdik?

Hal Niedzviecki

Kitabın Özgün Adı: The Peep Diaries

Çev. Gökçe Gündüç

Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2010, 304 s.

ISBN 978-975-539-570-8

BURAK MEDİN

Günümüz toplumunu anlamak ve içinde yaşadığımız zamanı açıklamak için bu alanda çalışan düşünürler birtakım tanımlamalara başvurur. Bu tanımlamalardan biri olan Bell'in "*Sanayi Sonrası Toplum*" kavramı ilk dönemlerde ilgi görürken, Drucker'ın "*Bilgi Toplumu*" ve Masuda'nın "*Enformasyon Toplumu*" daha sonraki zamanlarda yaygınlık kazanan tanımlamalardır. Küreselleşme olgusu ise bu kavramsallaştırmalarda rol oynayan önemli eyleyenlerden biri olarak karşımıza çıkar. Günümüz toplumunu anlamada sıkça başvurulan ve oldukça iyimserlik kokan bu tanımlamalar, iletişim teknolojilerinde ve kitle iletişim araçlarında yaşanan büyük devrimlerle beraber düzeyi her geçen gün artan gözetim ve göze-

tim toplumu olgusunu açıklamakta ise yetersiz kalmaktadır.

Günümüzde teknoloji ve iletişim alanında ortaya çıkan yenilikler bir kesim tarafından genel itibarıyla olumlu bir değişim ve yenilik olarak görülürken, aksi görüşü savunanlar ise bu teknoloji temelli yeniliklerin gözetim toplumunun ortaya çıkmasında önemli bir role sahip olduğunu ileri sürer. Kanadalı romancı ve kültür eleştirmeni Hal Niedzviecki, iletişim teknolojilerinin ve günümüzde son derece popüler olan yeni medya araçlarının, gözetim ve dikizleme toplumunun yaratılmasında önemli bir rol oynadığını ileri sürenlerden.

Niedzviecki, *Dikizleme Günlüğü* adlı kitabında gözetim ve dikizleme temelli toplumu, “*Dikizleme Kültürü Çağı*” olarak niteler. Bu çağı da bir ağa benzeten yazar, bu ağdan hareketle okuyucusuna önemli bir soru yöneltir ve kitap boyunca, hem kendi başına gelenler hem de başkalarının başından geçen olaylar üzerinden bu soruya yanıt arar. “*Acaba biz bu ağın üzerindeki örümcek miyiz yoksa ağa yakalanmış sinekten başka bir şey değil miyiz?*”

Dikizleme Günlüğü adlı eserde insanları izlemeye ve dikizlemeye iten sosyal ve kültürel etkenler üzerine odaklanan Niedzviecki, 2008 yılını yeni bir çağın başlangıcı olarak tanımlar: Dikizleme Kültürü Çağı. Yazara göre başlangıçta televizyon gibi bir hayli masum olan bu çağın kendine özgü bir dili vardır ve gelişmekte olan bu dilin en önemli ürünü “*abartılı paylaşım*” kavramıdır. Abartılı paylaşım, yeni medyanın getirdiği olanaklarla yapılan paylaşımı

ifade etmektedir; fakat bu paylaşımın temelinde basitlik değil, aşırılık vardır. Tam da bu noktada dikizleme kültürünün işlemeye başladığını ileri süren yazar, normal bir ortamda uygun bulunmayacağımız davranışları benimseyerek yaptığımız aşırıya kaçan paylaşımlar üzerinde durur. Ona göre paylaşım ağlarında gezinmenin, tweetlemenin, bloglamanın, mesaj atmanın, fotoğraf ve video yüklemenin ya da link vermenin sıradanlığının üzerine çıkan birey hem dikizleyen özne hem de bakışın nesnesi hâline gelir. Böylece Niedzviecki, sormuş olduğu soruya da cevap vermiş olur. Dikizleme kültürü çağındaki kişi, zaman zaman özne konumunda bir eyleyene dönüşse de aslında ağa yakalanmış sinekten başkası değildir. Kendisini, dikizlemenin ağına gönüllü bırakmış teşhirci bir sinek.

Dikizleme kelimesi, kitap boyunca, “*kendini teşhir etmeye dayanan narsist bir dürtü*” olarak ifade bulur. Teknolojinin gelişmesiyle her gün biraz daha yaygınlaşan bir durumu ifade etmek için kullanılır. Yazara göre dikizleme kültürü bir realiti şovdur. Facebook, Twitter, YouTube, MySpace Flickr, bloglar, *chat* odaları, amatör porno siteleri, paylaşım rekoru kıran videolar ve sivil denetimdir. Kendimizi birdenbire bu kültürün içinde bulduğumuzu belirten Niedzviecki’ye göre dikizlemek sadece dijital yerlilere ait bir edim değildir. Dikizleme kültürü son derece kapsayıcıdır ve bu kapsam içine X, Y, Z kuşaklarıyla beraber farklı sosyo-ekonomik

kesimler girmektedir. Niedzviecki, çalışma boyunca hepimizin dikizleme kültürünün bir parçası olduğumuz üzerinde özellikle durur. Hatta yazara göre dikizleme kültürünü besleyen ve bu kültürün kapsayıcı bir ağa dönüşmesine neden olan da yine bizleriz; çünkü hepimiz hem kendimizi hem de komşularımızı dikizlemeyi sever olduk. Dikizlemeyi arzulayan insanlar olarak, izleyicilerimize aynı zamanda tam zamanlı teşhir vaat etmekteyiz. Bilmek ve bilinmek fetişizmi tüm benliğimizi sarmaladı. Artık panoptik, süper-panoptik hatta sinoptik gözetim sürecine kendi rızamızla dâhil olduk. Yazarın deyişiyle *“büyük biraderden artık korkmuyoruz, tersine birer büyük birader hâline gelmek istiyoruz. Büyük birader gözlerini üzerimize çevirsin diye çıldırıyoruz.”* Böylece distopik bir unsur olarak nitelendirilen dikizlemenin ve dikizlenmenin kendisi, dikizleme kültürüyle birlikte olumlanan anlamlar dünyasına eklemelendi. Bu kültürün barındırdığı olumsuzluklar ortadan kalkmadı; fakat görünmenin ve bilinmenin verdiği hazla göz ardı edilir oldu.

Niedzviecki'ye göre bireysellik, mahremiyet ve toplum kavramları gelişen bu teknolojiler dolayımından geçerek sürekli yeniden şekillenmektedir. Yeni medya teknolojilerinin sağladığı olanaklarla hayatımızın her ayrıntısını büyük bir haz duyarak kamusal alana sunduğumuzun üzerinde duran yazar, özel ve sır alanımızın şeffaflaştığını dolayısıyla bir mahremiyet yitimiyle karşı

karşıya olduğumuzu verdiği örnekler üzerinden ortaya koyar. Mahremiyet yitiminden hareketle Niedzviecki, verdiğimiz bilgilerin, paylaştığımız fotoğrafların ve videoların bir gün aleyhimize kullanılabileceğine özellikle vurgu yapar; fakat ona göre bu düşünce bile insanların görünmekten, bilinmekten ve izlemekten aldığı hazı engellemektedir. Yazara göre esas mesele izlenir kılınmak ve son derece ironik de olsa teşhir ve dikizleme dolayımından geçerek birey olduğumuzun bilincine varmak. Aynı zamanda bir ruhun bir başkasına ulaşması, ilgi çekme ve farkına varılma arzusu.

Peki, dikizleme kültürü çağının getirdiği tüm bu olumsuzluklara karşın bu teknoloji içinde var olan ve bu iletişim biçiminden doğrudan etkilenen hatta kaçabilecek herhangi bir iletişim mekânı bulamayan kullanıcılar ne yapmalıdır? Çalışmasının neredeyse tamamını gerçek örnekler üzerinden dikizlemek ve dikizlenmek olgusuna ayıran yazar, kendince bir çözüm yolu önerir. Ona göre ihtiyacımız olan şey gizlilik kavramını yeniden tanımlamak ve bu konuda eğitilmektir. Böylece insanlar herhangi bir mahremiyet ihlali yaşamadan ve güvenlik sorunuyla karşılaşmadan yeni medya araçlarından faydalanabilir. Yeni medya teknolojileri bazı olumsuzlukların kaynağı olabileceği gibi aynı zamanda insanı *zoo* hâlden beşerî hâle yaklaştıracak son derece önemli potansiyelleri içinde barındırabilir. Çalışma boyunca Niedzviecki, *Dikizle-*

me Kültürü Çağı'nı iyi betimlemiş ve sınırlarını başarılı bir şekilde çizmiştir; fakat yazar diyalektik bir bakış açısıyla araştırma nesnesine yaklaşmayarak sadece dikizleme olgusuna odaklanmış,

gözetime karşı üretilebilecek taktik ve stratejileri dışarıda bırakmıştır. Bu bağlamda yazarın dikizleme kültürüne karşı ürettiği mücadele yollarının yüzeysel kaldığı söylenebilir.